

des croisades et la principauté franque d'Antioche, Paris 1940, s. 75-76; a.mlf., "XIII. Asır Ortalarında Cezire: İzzeddin b. Şeddâd'a Göre" (trc. Neşet Çağatay), *AÜFD*, IV (1953), s. 93-106; Brockelmann, *GAL*, I, 386, 634; *Suppl.*, I, 883; *İzâhu'l-meknûn*, II, 352; *Hediyetü'l-ârifîn*, II, 554; I. Krachkovsky, *Târîhu'l-edebî'l-coğ-râfiyyî'l-Arabî* (trc. Selâhaddin Osman Hâşim), Moskva-Leningrad 1957, I, 369-370; Franz Rosenthal, *A History of Muslim Historiography*, Leiden 1968, s. 107, 156, 171; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*, İstanbul 1998, s. 152-153; D. Sourdel, "Les professeurs de madrasa à Alep aux XIIe-XIIIe siècles d'après Ibn Şaddâd", *BEO*, XIII (1949), s. 85-115; Ali Sevim, "İbn Şaddâd, 'İzz al-Dîn, al-A'lâk al-Hazîra fi zikri Umarâ' al-Şâm va al-Cazîra, Târîh Lubnân va al-Urdun va Filistin...", *TAD*, II/2-3 (1964), s. 291-301; Muhammed Saîd Rızâ, "İbn Şeddâd fi kitâbeti'l-A'lâk'l-haîre-kişmü'l-Cezîre-: dirâse ve tahtîl ma'a nuşûş mine'l-mahtûr", *el-Mü'errihu'l-Arabî*, XIV, Bağdad 1980, s. 124-155; Yoel Koch, "'İzz al-Dîn Ibn Şaddâd and his Biography of Baybars", *AION*, XLIII/2 (1983), s. 249-287; Adnan Sâdık Erzi, "İbn Şeddâd", *IA*, V/2, s. 825; D. Sourdel, "İbn Şaddâd", *EP*² (İng.), III, 933; Abdülmuhammed Rûh Bahşân, "İbn Şeddâd", *DMBİ*, IV, 77-78.

CASIM AVCI

İBN ŞEHRÂŞÛB

(ابن شهر آشوب)

Ebû Ca'fer Reşîdüddin Muhammed b. Ali b. Şehrâşûb et-Tabersî el-Mâzenderânî es-Serevî (ö. 588/1192)

Tefsir, hadis ve nahiv alanındaki çalışmalarlarıyla tanınan Şii âlim.

489 (1096) yılında İran'ın Mâzenderan bölgesindeki Sârî şehrinde doğdu. Ebû Abdullah künyesiyle ve Zeynüddin lakabıyla da anılır. Kur'an'ı ezberledikten sonra babası ve dedesinden ders okudu. Tahsiline devam etmek üzere ilmî seyahatlere çıktı. 508'de (1114) gittiği Horasan'da Fettâl en-Nisâbüri'nin rivayetlerini dinledi, Nişâbur'da Şahhâmî'den Ebû Ya'lâ'nın *el-Müsnedü'l-kebrî*'ni dinleyip rivayet etti. 528-538 (1133-1143) yılları arasında Hârizm'de Zemahşerî'nin, Sebzevâr'da Şii müfessiri Tabersî'nin derslerine katıldı, ardından Meşhed ve Beyhak'a gitti. Rey, Kâşân ve Hemedan gibi merkezleri dolaşip bu yörelerdeki âlimlerden faydalandı. Hocaları arasında Ebû'l-Fütûh er-Râzî, Ziyâeddin Seyyid Fazlullah er-Râvendî, Ebû Şükr es-Saffâr, Ebû'l-Alâ el-Hemedânî gibi âlimler vardır. B. Scarcia Amoretti, Nasîrüddin-i Tûsî'nin, dedesi Şehrâşûb vasiyetiyle İbn Şehrâşûb'un dolaylı olarak hocası sayılması gerektiğini ileri sürerse de (*EP*² [İng.], III, 935) Nasî-

rüddin-i Tûsî, İbn Şehrâşûb'un ölümünden dokuz yıl sonra dünyaya gelmiştir. Bu hata, Nasîrüddin-i Tûsî ile Ebû Ca'fer et-Tûsî'nin aynı kişi zannedilmesinden kaynaklanmış olmalıdır. İbn Şehrâşûb, muhtemelen 552'de (1157) Bağdat'a giderek Ebû'l-Vakt es-Siczî'nin rivayetlerini dinledi. Bağdat'ta bulunduğu sırada ilmî şahsiyetiyle, ayrıca etkili vazolarıyla halifenin teveccühünü kazandı ve kendisine Reşîdüddin lakabı verilerek çeşitli mezhepler mensup çevrelerde itibar edilen bir âlim konumuna geldi. Halife Müstencid-Billâh devrinde de Bağdat'ta kaldıktan sonra Halife Müstazî-Biemrillâh'ın Hanbelî akidini hâkim kılma çabalarından dolayı burayı terketti ve Hille'ye gitti (567/1171). Dört yıl sonra Musul'a geçti; Vezir Ebû'l-Hasan Ali b. Muhammed'in azledilmesi üzerine Hamdânîler devrinde Şîa'nın sıçırmağı olan Halep'e gitti. Daha çok tefsir, rivayet ilimleri ve nahiv konularında meşhur olan İbn Şehrâşûb hayatının özellikle son on beş yılını ders vermekle geçirdi. Ebû Hâmid Muhammed b. Ebû'l-Kâsim el-Halebî ve Ebû'l-Hasan Ali el-Hillî yetiştirdiği meşhur öğrencilerdendir. İbn Şehrâşûb 22 Şâban 588'de (2 Eylül 1192) Halep'te vefat etti ve Cebelülcevşen'de Meşhed-i Hüseyin diye bilinen kabristana defnedildi.

Eserleri. 1. *Mütesâbihü'l-Kur'ân ve muhtelifüh (Te'vilü mütesâbihî'l-Kur'ân)*. 570'te (1174-75) tamamlanan eser Hasan el-Mustafavî'nin hâşiyesiyle birlikte basılmıştır (Tahran 1369/1950). 2. *Me'âlimü'l-ulemâ*². Ebû Ca'fer et-Tûsî'ye ait *el-Fihrist* adlı eseri tamamlayıcı mahiyette bir kitaptır. 1021 biyografi ihtiva eden eser Abbas İkbâl (Tahran 1353) ve Seyyid Muhammed Sâdık Âl-i Bahrülulûm (Beyrut, ts. [Dârü'l-edvâ]) tarafından yayımlanmıştır. 3. *Menâkıbü Âli Ebi Tâlib*. Başta Hz. Peygamber olmak üzere Hz. Ali'ye, evlâtlarına, bazı sahâbî ve tâbiîlere dair rivayetleri derleyen bir eser olup çeşitli baskıları yapılmıştır (Bombay 1313; Beyrut 1405/1985). 4. *Meşâlibü'n-nevâşib*. Şîa'ya muhalif grupları eleştirmek amacıyla yazılan eserin Tahran Seyyid Muhammed el-Muhîr Kütüphanesi'nde bir nüshası mevcuttur (*Me'âlimü'l-ulemâ*², neşredenin girişi, s. 27). İbn Şehrâşûb'un kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *Beyânü't-tenzil*, *Esbâbü'n-nüzûl 'alâ mezhebi âli'r-Resûl*, *el-Mişâl fi'l-emşâl*, *el-Hâvî*, *el-A'lâm ve't-tarâ'ik*, *el-Minhâc*, *Erba'üne hadîş fi menâkıbi seyyideti'n-nisâ' Fâtimate'z-zehrâ*, *Nuhabü'l-aḥbâr*, *el-İnşâf*, *el-*

Mevâlid, *Şerhu Kitâbi'l-Fuṣûl*, *Mâ'ide-tü'l-fâ'ide*.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Şehrâşûb, *Me'âlimü'l-ulemâ*² (nşr. M. Sâdık Âl-i Bahrülulûm), Beyrut, ts. (Dârü'l-edvâ), neşredenin girişi, s. 2-36; Safedî, *el-Vâfi*, IV, 164; Firûzâbâdî, *el-Bûlğa* (nşr. Muhammed el-Mısri), Küveyt 1407/1987, s. 208-209; İbn Hacer, *Lisânü'l-Mizân*, V, 310; Süyûtî, *Buğyetü'l-vu'ât*, I, 181; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1269; Hânsârî, *Ravzâtü'l-cennât* (nşr. Esedullah İsmâilliyyân), Kum 1392/1972, VI, 290-293; Muhammed b. Süleyman et-Tünükâbüni, *Kıtaşu'l-ulemâ*², Tahran 1396, s. 428-429; Serkîs, *Mu'cem*, II, 1607; *Hediyetü'l-ârifîn*, I, 669; II, 102; *İzâhu'l-meknûn*, I, 69, 103; II, 288, 421, 427, 452, 560; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 710; Tebrizî, *Reyhânetü'l-edeb*, VIII, 58-60; Abbas el-Kummî, *el-Künâ ve'l-elkâb*, Beyrut 1983, I, 332-333; a.mlf., *Sefîne-tü'l-bihâr*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Murtazâ), I, 726; Âgâ Büzürg-i Tahrânî, *ez-Zer'â ilâ teşâni'î's-Şî'a*, Beyrut 1403/1983, I, 426; II, 12, 239, 378, 395, 476; III, 177, 306; V, 91; VI, 236; X, 86; XIX, 10, 62, 73, 76; XX, 231; XXI, 98, 301; XXII, 318; XXIII, 154, 233; *A'yânü's-Şî'a*, I, 82-83; II, 267; B. Scarcia Amoretti, "İbn Şahrâşûb", *EP*² (İng.), III, 935; Ahmed Pâketçi, "İbn Şehrâşûb", *DMBİ*, IV, 90-92.

MUSTAFA ÖZ

İBN ŞENEBÛZ

(ابن شنبوذ)

Ebû'l-Hasen Muhammed b. Ahmed b. Eyyüb el-Bağdâdî (ö. 328/939)

Şâz kıraatleriyle tanınan âlim.

248 (862) yılı civarında doğdu. Üçüncü ceddî Şenebûz'a nisbetle İbn Şenebûz künyesiyle meşhur oldu, ayrıca Şenebûzî nisbesiyle de anıldı. Kıraat ve hadis tahsili için Humus, Dimaşk ve Mısır gibi yerlere seyahatler yaptı (İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, II, 52-53); mücâvir olarak iki yıl Mekke'de kaldı (Yâkût, XVII, 18). Hârûn b. Mûsâ el-Ahfeş ed-Dimaşkî, Kunbül, İdrîs b. Abdülkerîm, Muhammed b. Şâzân el-Cevherî, Ahmed b. Beşşâr el-Enbârî gibi âlimlerden arz yoluyla kıraat öğrendi. Ebû Müslim İbrâhim b. Abdullah el-Keccî, İshak b. İbrâhim ed-Deberî, Muhammed b. Hüseyin el-Humeynî, Abdurrahman b. Muhammed el-Hârisî gibi âlimlerden hadis dinledi. Kendisinden Ebû Bekir Ahmed b. Nasr eş-Şezâî, Ebû'l-Ferec Muhammed b. Ahmed eş-Şenebûzî, Ali b. Hüseyin el-Gadâirî, Muâfâ en-Nehrevânî kıraat tahsil ederken, Ebû Bekir İbn Şâzân, Ebû Tâhir b. Ebû Hâşim, Ebû Hafs İbn Şâhin ve diğerleri hadis rivayet ettiler.

İbn Şenebûz, Übey b. Kâ'b ile Abdullah b. Mes'ûd'a isnad edilen ve Hz. Osman'ın Mushaf'ına aykırı olan okuyuşları yüzünden bir heyet önünde sorgulanması do-